

ЗІ СПОГАДІВ ГАННИ ІВАНІВНИ СНИГУР (1926 р.н.), ЖИТЕЛЬКИ ст. ЦВІТКОВЕ ГОРОДИЩЕНСЬКОГО РАЙОНУ

Мені було на той час сьомий рік, але я добре все це пам'ятаю. Нас було шість душ у сім'ї – батько, мати і четверо дітей. Найменший братик лежав у колисці. Було це зимою. До нас у хату зайшло троє мужчин. Почали штирять ключками долівку, підпіччя, подушки. Почали кричати на батька: «Віддавай, що заховав!» Батько – пам'ятаю, і до смерті не забуду його дорогих для мене слів: «Браточки дорогенькі, я все, що було, віддав на хлібопоставку, залишилось тільки трошки кукурудзи у торбинці. – Упав перед ними на коліна, почав плакати, благати: – Браточки, пожалійте моїх маленьких діток». Мама дуже почала плакати і ми всі діти, а найменший братик у колисці дуже кричав. Вони з торбинки витрусили ту кукурудзу у мішок. І в цей час зайшов у хату мужчина у міліцейській формі. Я, будучи дитиною, на якусь мить зраділа, подумала, що дядя міліціонер за нас заступиться. Це нам часто розказувала мама, що дяді міліціонери захищають людей. Але він закричав на маму російськи, такими словами, що я їх теж до смерті не забуду: «Успокой ребенка, заткни ему глотку, а то я тебе заткну!» Схопив мішок з тією кукурудзою, і вийшли вони всі з хати. За ними вийшли, плачучи, батько, мати і ми всі, діти. Біля двору стояв віз запряжений, на возі

лежали торбинки, вузлики, і люди, кожен біля свого двору, стояли, плакали. На той плач ніхто не звертав уваги. Вони пішли до нашої близької сусідки, баби Оксани. Вона сильно просила їх: «Синочки, пожалійте мене, нема у мене нічого». Вони її пхнули, вона впала. Мені було дуже її жалко, я підійшла до неї, плачучи. Вони ключками штиряли скрізь. У неї дуже було багато ікону, і раптом із-за однієї ікони випала торбинка, там було трохи квасолі. Баба Оксана кинулась до неї. А вони її відіпхнули, забрали і пішли.

Почалось страшне існування. Я часто чула, як батько мамі говорив: «Треба не допустити, щоб померли діти». Вони ходили до скирт на цілий день. А нам у хату приносили дуже багато соломи, а ми у тій соломі рилися і находили зернинки, це нас троє старших, а маленький братик лежав у колисці. Зернинки ми клали на купку, а потім старший брат, йому було дев'ять років, полічить і нам порівну дасть по десяточку зернинок, і братику тому, що у колисці, жував і давав. Братик у колисці цілими днями кричав. Я його колихала, думала, він хоче спати, а він хотів їсти. Ввечері приходили батько і мати, у жорнах щось мололи, якесь листя і те зернячко, що навіяли під скиртою. Мама варила якусь юшку, ми ждали, поки скипить, їли і лягали спати, а на другий день те ж саме.

Коли настала весна, дуже почали вмирати люди. Наша хата під самою залізницею була, вона і досі стоїть. Повз нашу хату понад залізницею ішла дорога, якою цілими днями із станції возили мертвих і напівмертвих людей. А метрів за триста від нашої хати було кладовище, воно і зараз є. На великі вози людей накидали як дров. Пам'ятаю, одного дня, це вже весною, батько копав город і ми, діти, біля нього гуляли. Коли їдуть запряжені коні, і повен віз з горою накидано людей, і на цих людях сидить дядько і їсть хліб. Зупинився біля батька, попросив закурить, батько йому поніс, дав, а він відломив кусочок хліба і дав батькові. Батько не взяв, сказав, що цього хліба йому не треба. Я дуже плакала, кусала батька за коліно, бо я ростом була якраз батькові по коліно, кричала, чого не взяв хліба. Потім я і сусідські діти, а сім'ї були великі у кожного, побігли за цим возом, простягали рученята і просили: «Дядю, дай хоч крихітку». Ну він на нас не звертав уваги, а їв хліб.

На кладовищі на людей рили ями, такі, як копають на силос. Те кладовище і зараз є, позападали ті силосні ями з людьми. Іще одне страшне пам'ятаю, коли дочка, вона і зараз жива, уже їй десь до 80 років, везла свою живу матір на кладовище, везла на маленькому візочку, руки тяглись по землі... Люди стояли, соромили її, говорили: «Побійся Бога, не роби цього». А вона говорить: «Все рівно завтра умре...»

Пам'ятаю, коли вже на дереві появилось листя, тоді ми, діти, зажили. Об'їдали листя і гусінь, я її переїла з листям дуже багато. Не знаю, куди дивився і де був «батько Сталін» (так його в той час називали), куди дивився Бог і хто були ті дяді, які витрушували до зернини, чи вони і до цих пір ходять по землі...

